

MAGINĖ KULTŪRA

Rytų kultūros reminiscencijų, „Metų“ sonetuose esama dar mažiau, bet poeto siekta susitelkti ties esminiais jos pagrindais. Jo statika kontrastuoja su faustiškosios kultūros dinamika ir veiklumu, o jos neistoriškumas – su faustiškuoju vyksmo poreikiu. Anot N. Berdiajevo, ji yra „pati antiistoriškiausia iš visų pasaulio sąmonių“ (Berdiajev, 1990, 25). Istorija – tik išoriškas empirinis pasaulis, kurį reikia įveikti ir kurio reikia atsisąžadėti, kad būtų galima pasinerti į dvasinį, į metafizinį pasaulį.

V. Mačernio susidomėjimą Rytai galėtų būti lėmęs S. Šalkauskis, teigęs, kad, „tautinė lietuvių dvasia(...) pagrįsta senovės Rytų pradais“ (Šalkauskis, 1989, 148). Pirmiausia, regis, jį bus sudominusi budistinė nirvana, esanti tarsi anapus gyvenimo ir mirties ribos, anapus sapno ir būdravimo, anapus kentėjimo ir kančios nebuvimo. Iš tokio dvasinio stovio galėjusi kilti Niekio sąvoka. Ir „Metų“ sonetuose rytietiškomis sąvokomis prabylama apie būtį:

O melsvuma dangaus švelni,
Liūdna kaip Dieviškasis Niekas,
Neradusioj kažko širdy
Kaip atsiminimas lieka.

Dabar kiekvienas daiktas

Nurodo Begalinį.

Kūrybos metas baigtas. (4, „Rudens“)

Rytietiški yra Tuštuma ir Niekas, harmonizuojantys su lietuviško rudens ilgesingumu, atsisveikinimo, baigtinumo jausmu. Nirvana „Rudens“ sonetuose – tai subjekto buvimas be laiko, be istorijos, be rūpesčių ir prisiminimų. Tai viena iš būties viršūnių, pasiekta per vienatvę: visiškas troškimų nebuvimas, toks retas poeto kūryboje:

Viršūnė ta, kurios pasiekei
Matuojasi vienatvės valandom.
Tau svetimi veiksmai ir siekiai,
Pagrimzdusiam Nirvanos Tuštumon. (6, „Rudens“)

Bet ši būseną yra trumpa, nes rusena, „šventa judėjimo ugnis“, vėl stumianti subjektą į egzistencinius rūpesčius.

Nirvanos tema pratęsiama 36 ir 37 „Žiemos“ sonetuose. Žmogiškoji sąmonė čia yra išeities taškas, ji provokuojama, su ja siekiama eksperimentuoti: „Kaip Budos mokiny, seniai į vieną tašką/ Akis įsmeigęs sėdžiu ir Nirvanos laikiu:“. Laukiama, kad išryškėtų iliuzijų pasaulis ir nušvistų metaforiška ateities vizija, kad būtų galima svaigintis prabangiais jos vaizdiniais:

Aš vėlėi įtikiu iliuzija žaviąja

Ir besišypsanti švelnia slaptinga Maja.

Apie Majos skraistę yra rašęs A. Šopenhaueris, aiškindamas ją kaip itin būdingą Rytų kultūrai reiškinį: „senovės indų išmintis byloja:„, tai Maja, apgaulės apdangalas, apie kurį negalima pasakyti nei kad jis egzistuoja, nei kad jo nėra, nes jis panašus į sapną, panašus į saulės atspindį smėlyje, kurį keleivis iš tolo palaiko vandeniui, arba į numestą virvagalį, kuris jam atrodo esąs gyvatė“(Šopenhaueris, 1995,51). V. Mačernio poetinei pasaulėjautai yra svarbi regimybė, iliuzija, sapnas, apgaulė ir tai, kas pasklinda ant „sąmonės ekrano“, pridengdamas tamsiuosius būties pradus: „Gyvenimas- tai geidžiamas apsigavimas!/ O kaip norėčiau padaryti jį bekrastį“(37B „Žiemos“). To atitikmuo ir yra paslaptinga, iš Indijos kultūros pasiskolinta Maja. Svarbus ir atsvaigimas, kurį kelia „Lyg orientu pypkininkai sodo gėlės“, dūmai, vynos, pavasario žolynų kvapas(5 „Pavasario“).

„Metų“ sonetų subjektas išbandu du rytietiškos kultūros vaidmenis, dvi galimas likimo alternatyvas: rytietiško rūmų valdovas, besisvaiginas tyro grožio vizijomis(16 „Rudens“) ir asketas, vėlgi pakerėtas rytietiško šokio vilionėmis(ciklas „Šokėja ir asketas“). Rytietiška ir moters vizija- dažnai ji vilioja, šokėja, bet jos šokis padeda subjektui- vyrui rasti kelius į dieviškumą.

Rytų kultūros reminiscencijos liudija apie vieną iš buvimo pasaulyje būdų, kai norima tik būti, bet ne nugalėti.